

A hazai kkv politika az európai célok tükrében

Borbás László

Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar

Szervezési és Vezetési Intézet

borbas.laszlo@kgk.uni-obuda.hu

Absztrakt: Az Európai Unió „Vállalkozás 2020” Cselekvési Terv A vállalkozói szellem felélénkítése Európában című dokumentumában leszögezi, hogy Európát 2008 óta az elmúlt 50 év legsúlyosabb gazdasági válságának hatásai sújtják, a tagállamok többségében a kis- és középvállalkozások (kkv-k) eddig nem voltak képesek ismét elérni a válság előtti GDP szintjét. Az Európa 2020 stratégia szerint a versenyképesség alapjai az intelligens, fenntartható és inkluzív a jövőbeli növekedésben keresendő. A növekedés újraindításához és a foglalkoztatás szintjének emeléséhez Európának több vállalkozóra van szüksége. A kisvállalkozói intézkedéscsomag 2011. áprilisi felülvizsgálata és a 2012. októberében elfogadott iparpolitikai közlemény nyomán a javasolt cselekvési terv megújult jövőképet, valamint számos olyan uniós és tagállami szintű intézkedést határoz meg, amelyek támogatják a vállalkozói tevékenységet Európában három pillérre építve. Ezek a vállalkozói ismeretek oktatása és a képzés fejlesztése; a megfelelő üzleti környezet megteremtése; példaképek állítása és meghatározott csoportok megszólítása. Miközben a dokumentum szerint az új vállalkozások – különösen a kkv-k – jelentik az új munkahelyek legjelentősebb forrását, az utóbbi évtizedben a tagállamok zömében visszaesett az önálló vállalkozóként jövőt építeni szándékozók aránya. Figyelemmel a fentiekre, tanulmányunkban arra teszünk kísérletet, hogy a magyarországi kkv politika elemeit elhelyezzük az európai keretfeltételek között, illetve értékeljük a hazai döntéshozók lépéseit az Unió elvárásai tükrében.

Kulcsszavak: Európai Unió, versenyképesség, kisvállalkozás-fejlesztési politika, Vállalkozás 2020, munkahely teremtés

1 Bevezetés

Korábbi konferencia előadásokban és folyóirat cikkekben az alapidokumentumot már elemeztük (Borbás 2009, Borbás-Kadocsa 2010). Más szerzők a kkv szektor kevésbé fejlett országokbeli szereplőinek helyzetét sokféle szempontból bemutatták (Horváthová 2009, Maková 2008, Mikusová, 2004, 2009, Mustafa-Michelberger 2005, Vokounova 2003). A fejlett piacgazdaságú országokban könyvtárnyi elemzés látott napvilágot a témában.

Az EU-nak a kkv szektorra vonatkozó mozgósító erejű alapdokumentuma a „Small Business Act” for Europe(COM(2008)394) a következő felvezetéssel kezdődik: ”Napjainkban a tudásalapú gazdaságra való átállás a legnagyobb kihívás az EU számára. Sikeres megvalósítása versenyképes és dinamikus gazdaságot eredményez több és jobb munkahellyel, ami mellett a társadalmi kohézió magasabb szintje valósul meg.”(COM(2008) 394. 2.old.) A következő mondatokból világosan kitetszik, hogy az EU hogyan tekint a jelenkor globális folyamataira: „A gyors reagálásra képes vállalkozók különösen jó pozícióban vannak ahhoz, hogy részesülhessenek a globalizáció és a felgyorsult technológiai haladás előnyeiből. Az EU jövőbeli jóléte szempontjából meghatározó kérdés tehát, hogy mennyire sikerül építenünk a kis- és középvállalkozások (kkv-k) növekedési és innovációs lehetőségeire.”(COM(2008) 394 . 2.old.) Meg kell jegyeznünk, hogy számos kutató ezt az alapállást nem osztja, a globalizáció veszélyeit és hátrányait erőteljesebbnek értékelik - elismerve a technológiai haladás előnyeit – és arra is felhívják a figyelmet, hogy a kis- és középvállalkozásoknak csak egy szűk köre lehet a globalizáció valódi nyertese. Ugyanakkor a dokumentum leszögezi, hogy a folyamatos szerkezeti átalakulásokkal jellemezhető, globálisan változó környezetben és a fokozott versenynek való kitettség mellett a kkv-k-nak a társadalmunkban betöltött szerepe még fontosabbá vált, hiszen munkalehetőségeket teremtenek, és meghatározó szerepet játszanak a helyi és regionális közösségek boldogulása szempontjából. A virágzó kkv-k révén az Európai Unió illetékesei szerint Európa a jövőben felkészültebbé válik napjaink globalizált világának bizonytalanságaival szemben.

A Bizottság értékelése szerint „Az EU így egyértelműen a kkv-k szükségleteit helyezte a növekedést és foglalkoztatást célzó lisszaboni stratégia középpontjába, különösen a partnerségi szemlélet 2005-ös bevezetése óta, amely kézzelfogható eredményeket hozott.”(COM(2008) 394. 2.old.) A Bizottság elérkezettnek látta az időt arra, hogy a kkv-k szükségletei egyszer és mindenkorra bevésszék az EU-s politika homlokterébe, és hogy az EU állam- és kormányfőinek 2000-ben megfogalmazott víziója – világszínvonalú EU-s kkv-környezet – valósággá váljon(COM(2005) 551).

A következőkben a dokumentum a kis- és középvállalkozások megítélése, kezelése, de még kutatása szempontjából is alapvető, bár evidensnek tűnő, megállapítást tesz: „A kkv-k nemzetközi és helyi működési környezete és maguk a kkv-k is (ideértve a kézműiparosokat, mikro-vállalkozásokat, családi vállalkozásokat és szociális gazdasági vállalkozásokat) nagyon különbözőek egymástól. A kkv-k szükségleteinek kielégítésére irányuló politikáknak ezért teljes mértékben kezelniük kell ezt a sokszínűséget, és be kell tartaniuk a szubszidiaritás szabályát.” COM(2008) 394 2.old.) Mint azt a későbbiekben látni fogjuk, az Európai Bizottság önmagával szemben támasztott elvárásának csak kis részben tudott megfelelni, a teljes anyag nem egészen ezt a szemléletet tükrözi.

2 A Bizottság értékelése a 2008 előtti időszakról

A Bizottság áttörésként értékelte az EU modern kkv-politikájának a 2005–2007-es félidős felülvizsgálata alapján, hogy mind a tagállamok, mind az EU előrehaladást ért el a „kkv-barátabb” üzleti környezet megteremtésében (COM(2007) 592). A Bizottság úgy látta, hogy valódi erőfeszítéseket tett a kkv-kat hátráltató adminisztratív terhek csökkentése érdekében, és jelentősen megerősítette a 2007–2013-as időszak európai uniós támogatási programjainak kkv-irányultságát. A tagállamokat méltatva megállapította, hogy azok érzékelhetően javítottak a kkv-k üzleti környezetén a Kisvállalkozások Európai Chartájára támaszkodva, bevezetvén az egyablakos cégbejegyzési eljárást, lecsökkentve a vállalkozásindításhoz szükséges időt és költségeket.

A fejlődés árnyoldalairól sem feledkezik meg a Bizottság elemzése, megállapítván, hogy „Az ígéretes előrehaladás mellett az EU-nak további meghatározó lépéseket kell tennie, hogy a kkv-k teljes potenciálja kibontakozhasson”. (COM(2008)394. 3.old.) A fentieket alátámasztva megemlíti, hogy az EU-ban a kkv-k még mindig alacsonyabb termelékenységgel rendelkeznek és lassabban növekednek, mint az Egyesült Államokban és foglalkoztatotti létszámukat is csak sokkal mérsékeltebben képesek emelni működésük hetedik évéig. A kkv-k forráshoz jutási esélyeit továbbá a nagyvállalatokkal való összehasonlításban az európai kkv sikeres innovációjának lemaradását említi kritikus pontként az SBA. Ezekhez járulnak a szerkezeti nehézségek, pl.a menedzsment és műszaki készségek hiánya, illetve a tagállami munkaerőpiacokat továbbra is jellemző merevségek a Bizottság értékelése szerint. Figyelemre méltó tény, hogy a fentiek, azon túl, hogy szinte valamennyi tankönyv ezeket említi, mint a kkv szektor problémáinak megtestesítőit, igen erős nagyvállalati szemléletet tükröznek. A kkv szektor szereplőit ebben az anyagban is több helyen „kisméretű nagyvállalatnak” tekintik, azokat fogadván el sikeresnek, amelyek képesek és hajlandók ugyanazt a fejlődési utat illetve növekedési pályát bejárni, amelyre az élenjáró globális nagyvállalatok képesek voltak. Ugyanakkor ellenpéldát is találunk az anyagban, ilyen különösen a családi vállalkozások szerepének méltatása és a társadalmi integrációban betöltött szerepük kiemelése. A Bizottság kifejezte szándékát, hogy elemzést fog készíteni az SBA végrehajtásának előrehaladásáról, és 2008-tól kezdődően rendszeresen be fog számolni erről a növekedést és foglalkoztatást célzó stratégia keretében. Ezáltal lehetővé válik az Európai Tanács számára, hogy áttekintse a kkv-politika terén elért előrehaladást mind közösségi, mind tagállami szinten, és levonja a szükséges következtetéseket. Az SBA felülvizsgálata „Az európai kisvállalkozói intézkedéscsomag felülvizsgálata”(COM(2011) 78)) című dokumentumban öltött testet.

3 Az SBA alapelvei és végrehajtásuk

A Bizottság abból indult ki, hogy a „kkv-barát” szemléletnek meghatározóvá kell válnia, a szabályoknak pedig annak a többségnek az érdekeit kell szolgálnia, amely alkalmazni fogja azokat: ez „Gondolkozz előbb kicsiben!” elv(COM(2008)394. 3.old). A „Small Business Act” intézkedéscsomag ezért a vállalkozásokkal kapcsolatos általános politikai megközelítést kívánja javítani, és a „Gondolkozz előbb kicsiben!” elv visszavonhatatlan rögzítésére törekszik a politikaalkotásban – a szabályozástól a közszolgáltatásokig. A kezdeményezés a Bizottság elvárása szerint a kkv-k fejlődését hátráltató, még fennálló problémák kezeléséhez nyújtott segítségen keresztül segíti a kkv-k növekedését. A fentiek érdekében az EU 10 elvet fogalmazott meg, amelyek segítik majd a politikák kidolgozását és végrehajtását mind közösségi mind tagállami szinten (COM(2008)394. 4.old.).

A megfogalmazott 10 alapelv a következő:

- I. Olyan környezetet kell teremteni, amelyben a vállalkozók és a családi vállalkozások boldogulhatnak, és amely díjazza a vállalkozói készséget.
- II. Biztosítani kell azt, hogy a csődbe jutott becsületes vállalkozók gyorsan megkapják a lehetőséget az újrakezdéshez.
- III. A „Gondolkozz előbb kicsiben!” elvnek megfelelő szabályokat kell alkotni.
- IV. A közigazgatási rendszereknek meg kell felelniük a kkv-k szükségleteinek.
- V. A szakpolitikai eszköztárat hozzá kell igazítani a kkv-k szükségleteihez: meg kell könnyíteni a kkv-k részvételét a közbeszerzési eljárásokban, és jobban ki kell használni a kkv-k állami támogatásának lehetőségeit.
- VI. Meg kell könnyíteni a kkv-k finanszírozáshoz jutását, továbbá olyan jogi és üzleti környezetet kell teremteni, amely támogatja a kereskedelmi tranzakciókhoz kapcsolódó fizetések időben történő teljesülését.
- VII. Segíteni kell a kkv-kat abban, hogy nagyobb mértékben élvezhessék az egységes piac nyújtotta előnyöket.
- VIII. Elő kell segíteni a kkv-k szaktudásának fejlesztését és az innováció valamennyi formáját.
- IX. Lehetővé kell tenni a kkv-k számára, hogy a környezetvédelmi kihívásokat üzleti lehetőségekké alakítsák.

- X. Ösztönözni és támogatni kell a kkv-kat, hogy részesüljenek a növekvő piacok előnyeiből.

Ezen túl a Bizottság vállalta, hogy új jogszabályalkotási javaslatokat tesz, melyeket a „Gondolkozz előbb kicsiben!” elv mentén dolgoznak ki.

Ezek közül az állami támogatásokra vonatkozó általános csoportmentességi rendelet az intézkedéscsomag megfogalmazása szerint arra hivatott, hogy mentesítse az állami támogatás egyes kategóriáit az előzetes bejelentési kötelezettség alól, így a kkv-knak juttatott állami támogatások területén hatályos rendeletek által már lefedett kategóriákat, továbbá a képzéshez, foglalkoztatáshoz, K+F-hez nyújtott támogatásokat, a regionális támogatásokat, és esetleg új támogatási kategóriákat is.

A csökkentett Hozzáadott Érték Adó(HÉA)-kulcsokról szóló irányelv a Bizottság szándékai szerint lehetőséget nyújt a tagállamoknak arra, hogy csökkentett HÉA-kulcsokat alkalmazzanak elsősorban a helyben nyújtott szolgáltatások tekintetében, amelyeket főként a kkv-k biztosítanak .(COM(2008)394. 5.old.)

A fentiekén túl az SBA részeként további, a kkv szektor számára valóban fontos javaslatok kidolgozását ígérték és az SBA felülvizsgálati dokumentuma szerint meg is valósították. Ezek a következők:

-A HÉA-számlázásra vonatkozó hatályos szabályok megújítására, egyszerűsítésére és harmonizálására irányuló jogalkotási javaslat, amelynek célja a vállalkozások terheinek csökkentése. Eredményként könnyvelhető el, ahogy a felülvizsgálati anyag megjegyzi, a kétmillió eurót meg nem haladó forgalmat lebonyolító vállalkozásoknak lehetőségük nyílik a pénzforgalmi szemléletű elszámolás alkalmazására is, ami azt jelenti, hogy mindaddig elhalaszthatják a hozzáadottérték-adó elszámolását, amíg a vevőiktől az ellenérték be nem folyik. A vállalkozások közismert, régi gondja és likviditási problémájuk egyik fő forrása az abszurd ÁFA szabályozás. Nagy, I. Z. (2011).

-A késedelmes fizetésekről szóló 2000/35/EK irányelv módosítása annak biztosítása érdekében, hogy a kkv-knak a kereskedelmi ügyletek kapcsán járó fizetések időben teljesüljenek. A felülvizsgálati dokumentum ezzel kapcsolatban nyomatékosan utal arra, hogy a késedelmes fizetések elleni fellépésről szóló, 2011 januárjában elfogadott tanácsi irányelv kimondja, hogy a hatóságok 30 napon belül kötelesek számláikat kiegyenlíteni, a vállalkozások közötti fizetések maximális határideje pedig 60 nap, hacsak az érintettek kifejezetten másképp nem állapodnak meg, és ez a hitelező számára nem nagy mértékben tisztességtelen. A Bizottság itt nyomatékkal felhívja a figyelmet arra, hogy a tagállamoknak haladéktalanul át kell ültetniük az irányelvet nemzeti jogukba. Itt is a valóságból vett problémával van dolgunk. A hazai kkv szektor szereplői nem juthatnak hozzá ésszerű időn belül az általuk szállított áru vagy nyújtott szolgáltatás

ellenértékéhez. Így az állam maga az egyik fő generálója az ún. körbetartozási folyamatnak. Ezen túl az erőfőlényükkel visszaélni képes multinacionális nagyvállalatok akár 180 napos fizetési futamidőket is ki tudnak kötni anélkül, hogy ennek bármilyen racionális közgazdasági oka lenne, és sajnos anélkül, hogy az arra illetékes hatóságok ezt a legszigorúbban szankcionálnák.

Új szakpolitikai intézkedéseket meghozatala is a Bizottság ígéretei között szerepelt. Ezek alapvető célja, hogy mind közösségi, mind tagállami szinten a kkv-k szükségleteinek megfelelően biztosítsák a 10 elv végrehajtását.

4 „VÁLLALKOZÁS 2020” CSELEKVÉSI TERV. A vállalkozói szellem felélénkítése Európában

Az EU illetékes szervei, felismerve a válság okozta kihívásokat és ezek specifikus hatásait a kkv szektorra, 2013-ban, igazodva az Europa2020 átfogó programhoz, „VÁLLALKOZÁS 2020” CSELEKVÉSI TERV A vállalkozói szellem élénkítése Európában címmel új cselekvési tervet fogalmazott meg a kkv-k számára. (COM(2012) 795 final)

A bevezetőben felvázolja azt az új makrogazdasági környezetet, amelyben a kis- és középvállalkozásoknak működniük kell. „Európát 2008 óta az elmúlt 50 év súlyosabb gazdasági válságának hatásai sújtják: Európában most először több mint 25 millió munkanélküli van, és a tagállamok többségében a kis- és középvállalkozások (kkv-k) eddig nem voltak képesek ismét elérni a válság előtti szintet. Az európai gazdaságnak már a jelenlegi gazdasági és pénzügyi válság előtt is azzal kellett szembenéznie, hogy versenyképességét és növekedését szerkezeti problémák gátolják, és a vállalkozói szellem kibontakozását is különféle tényezők akadályozzák. Ezek közül sok továbbra is fennáll, de a válság mélyreható változás és szerkezetátalakítás katalizátora is volt.” (COM(2012) 795 final 4.old.)

A dokumentum utal az előző évtizedben végbement világgazdasági változásokra, a kereslet és a termelés globális piacokon tapasztalható gyors növekedésére, az európai vállalatok megváltozott költségstruktúrájára, és a cégek behozatalra támaszkodó magatartására. Kiemeli az Európa 2020 stratégia válaszait a jövőbeli növekedésre és versenyképességre vonatkozóan. Ezek alapját az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés adja. A tagállamok és az uniós intézmények közös felelősségét említi, annak érdekében, hogy a meglévő problémákat megoldva fenntarthatóbb fejlődési útra állítsák az Európai Uniót. Leszögezi, hogy az EU jelenleg is a gazdasági irányítás átalakításán dolgozik, hogy a szakpolitikák jobban meg tudjanak felelni a jelenlegi és a jövőbeni kihívásoknak.

A Bizottság a fentiekből kiindulva megállapítja, hogy a növekedés újraindításához és a foglalkoztatás szintjének emeléséhez Európának több vállalkozóra van

szüksége. Rámutat arra, hogy a kisvállalkozói intézkedéscsomag 2011. áprilisi felülvizsgálata és a 2012. októberben elfogadott iparpolitikai közlemény nyomán a javasolt cselekvési terv megújult jövőképet, valamint számos olyan uniós és tagállami szintű intézkedést határoz meg, amelyek támogatják a vállalkozói tevékenységet Európában. A terv 3 pillérré épül: a vállalkozói ismeretek oktatása és a képzés fejlesztése; a megfelelő üzleti környezet megteremtése; példaképek állítása és meghatározott csoportok megszólítása.

Az Entrepreneurship2020 legfőbb kihívásként az európai vállalkozások számának növelését azonosítja.

Méltatva a vállalkozói szellemet megállapítja, hogy az a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés egyik hajtómotorja: új vállalkozásokat és munkahelyeket teremt, új piacokat nyit, valamint új készségek és képességek kialakítását mozditja elő. Mint ilyen az ipar területén hat feltörekvő növekedési ágazat gyors fejlődéséhez alapvetően fontos. A dokumentum leszögezi, hogy az új vállalkozásoknál létrejövő munkahelyek nélkül a foglalkoztatás átlagos nettó növekedése negatív lenne. Az új vállalkozások – különösen a kkv-k – jelentik az új munkahelyek legjelentősebb forrását: Európában évente több mint 4 millió új munkahelyet teremtenek. Felmérésekre utalva a Bizottság anyaga megállapítja, hogy a fellendülés akadozik: 2004 óta a 27 uniós tagállam közül 23-ban visszaesett azoknak a részaránya, akik az alkalmazotti jogviszonnyal szemben előnyben részesítik az önálló vállalkozóként folytatott tevékenységet. Ez az arány a konkurenséknél lényegesen kedvezőbb. 2010-ben az európaiak 45 %-a választotta első helyen az önfoglalkoztatást, 2013-ban ez az arány már csak 37 % volt. Ezzel szemben az Amerikai Egyesült Államokban és Kínában ez az arány jóval magasabb: 51 %, illetve 56 %. Tovább rontja az Unió pozícióját, hogy az újonnan alapított vállalkozások az EU-ban lassabban növekednek, mint az Egyesült Államokban vagy a feltörekvő országokban, és közülük kevesebben emelkednek a világ legnagyobb vállalatai közé.

Aggodalomra ad okot, hogy Európában a leendő vállalkozóknak az oktatás nem biztosít megfelelő alapot a vállalkozói karrierhez, nehéz hitelekhez jutni és betörni a piacokra, nehéz átruházni a vállalkozásokat, a vállalkozók félnek a csőd esetén kirótt szankcióktól, és nehézkesek a közigazgatási eljárások. A 2013-as növekedési jelentésre utalva megemlíti, hogy az uniós gazdaságok versenyképességének fokozása érdekében fejleszteni kell az üzleti környezetet. „Ezen túlmenően a kkv-k támogatására irányuló intézkedések továbbra is kiegyensúlyozatlanok: jelentős számú uniós tagállam továbbra sem veszi figyelembe a termékek, fenntartható ipari és építőipari politika és nyersanyagok, tiszta járművek és intelligens hálózatok. Nem veszik figyelembe a kisvállalkozások, különösen a mikro vállalkozások jellegzetességeit a jogalkotás során, és nem könnyítik meg az újrakezdést a csődbe ment tisztességes vállalkozók számára. Nemcsak a környezet jelent kihívást, hanem az általánosan elterjedt kultúra sem ismeri el vagy jutalmazza eléggé a vállalkozói erőfeszítéseket, és nem ünnepli példaképként a munkahelyteremtő és

jövedelemtermelő sikeres vállalkozókat. Ahhoz, hogy a vállalkozói szellem gazdasági növekedésünk hajtómotorja legyen, Európában mélyreható, széles körű szemléletváltás szükséges.” COM(2012) 795 final 5.old.)

A Bizottság közleménye azokon a területeken fejleszti tovább és teszi hangsúlyosabbá az intézkedéseket, amelyeket a Bizottság „Az európai kisvállalkozói intézkedéscsomag felülvizsgálata” című közleménye szerint mind nemzeti, mind uniós szinten folyamatosan tovább kell fejleszteni. Szakítva a differenciálatlan megközelítéssel leszögezi a dokumentum, hogy minden kkv más és más: ezért a politikai döntéshozóknak különbözőképpen kell viszonyulniuk a különböző méretű, tevékenységi körű és jogi formájú kis- és középvállalkozásokhoz. Ez az elv ugyanúgy vonatkozik a szabadfoglalkozásúakra és az egyéni vállalkozókra is, akik szintén jelentős mértékben hozzájárulnak az EU gazdaságához.

Kiemelt követelményként fogalmazza meg, hogy a „gondolkozz először kicsiben” elvnek az uniós és nemzeti szakpolitikák ismervévé kell válnia.

A bizottság el kívánja érni, hogy a vállalkozóvá válás vonzó kilátást jelentsen az európai polgároknak, ide értve a szociális vállalkozókat is.

„A jelenlegi helyzetet csak valamennyi európai, nemzeti és regionális szintű közígazgatás határozott és összehangolt fellépésével lehet megváltoztatni.

Ez a cselekvési terv egy olyan határozott közös fellépés tervezete, amely Európa vállalkozói potenciáljának felszabadítására, a meglévő akadályok felszámolására és az európai vállalkozói kultúra forradalmasítására szolgál. Célja az, hogy megkönnyítse az új vállalkozások alapítását, és olyan környezetet teremtsen, amely sokkal jobban támogatja a jelenlegi vállalkozók fejlődését és növekedését.

Három területen javasol azonnali beavatkozást:

1. vállalkozói ismeretek oktatása és képzés a növekedés és az üzleti vállalkozások alapításának támogatására;
2. a keretfeltételek megerősítése a vállalkozók számára a meglévő strukturális akadályok felszámolásával, és a vállalkozók támogatása a vállalkozás életciklusának kulcsfontosságú szakaszaiban;
3. a vállalkozói kultúra dinamizmusának fokozása Európában: a vállalkozók új generációjának kinevelése.” (COM(2012) 795 final 5-6.old.)

5 A hazai kkv politika illeszkedése

Európai Uniós tagországgként hazánk kkv politikájának illeszkednie kell a közösségi dokumentumokban foglalt elvárásokhoz. A hazai KKV-szektor

középtávú stratégiáját 2003-2006 között a 1213/2002 (XII.23) Korm. határozattal elfogadott Széchenyi Vállalkozásfejlesztési Program jelentette. 2007 és 2013 között a Kormány által 2007. október 10-én elfogadott Kis- és Középvállalkozások fejlesztésének stratégiája 2007-2013 volt irányadó.

A 1121/2013. (III. 11.) Korm. határozat a 2014–2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának előfeltételeiként meghatározott ex-ante kondicionalitások teljesítésével összefüggő feladatokról felhívta a nemzetgazdasági minisztert, hogy „készítse el és terjessze a Kormány elé a kis- és középvállalkozásokkal kapcsolatos politika fő célkitűzéseit, és intézkedéseit meghatározó stratégiát, figyelemmel az Európai Bizottság „Gondolkozz előbb kicsiben!” – Európai kisvállalkozói intézkedéscsomag: „Small Business Act” című COM(2008)394 közleményében foglalt szempontok teljes körű érvényesítésére.” A megfogalmazott feladatból is látható a közvetlen kapcsolat az uniós szintű és a hazai kkv politika között. A kormány a fenti elvárásnak a „Kis- és középvállalkozások stratégiája 2014-2020” című dokumentum társadalmi vitára bocsátásával tett eleget 2013.májusában, amelyet a magyar kormány lényegében változtatás nélkül 2014.februárban fogadott el.

A stratégiai dokumentum átfogóan elemzi a kkv-k helyzetét, számba veszi az eddig elért eredményeket és felvázolja azokat az okokat, amelyek a nem elég jó teljesítmény mögött fellelhetők. Ezekből kiindulva és figyelemmel az uniós vonatkozó dokumentumok elvárásaira, felvázolja a kívánatos jövőképet. A továbbiakban röviden a problémák azonosítására, majd bővebben a stratégiai jövőképre és az ott megfogalmazott célokra térünk ki.

A stratégia kidolgozói három ún. gyökér problémát azonosítottak:

- nem kellően támogató vállalati környezet,
- nehézkes a finanszírozáshoz jutás és
- alacsony a KKV-szektor növekedési potenciálja.

Növekedési potenciál

Az alacsony növekedési potenciál alapvetően a KKV-szektor szerkezetéből fakad, mivel túlnyomó többségben vannak a mikrovállalkozások, ezen belül is a kényszervállalkozások. Jellemző rájuk, hogy ritkán találnak lehetőséget növekedésre, sokaknak az ún. start-up lét sikeres teljesítése okozza a legnagyobb nehézséget. A közepes és nagyobb cégek pedig nem versenyképesek a belföldi pályázatokon a nagyvállalatokkal szemben.

A növekedésre képesek is inkább túlélésre rendezkednek be, a növekedésorientált utakat kevesen választják. Az ökoszisztéma gyengeségének számlájára írja a stratégiai dokumentum a kevésbé támogató és nem kellően hatékony az intézményi struktúrát és a szabályozási környezetet, valamint megállapítja, hogy gyenge a tehetséggondozás, hiányoznak az innováció-management szolgáltatások, nem kellően harmonizált az innováció-politikai eszközrendszer. A KKV-k oldalán

pedig alacsony az innovációs tudatosság, a vállalkozó szellem és a kudarcűrész hiánya figyelhető meg.

Az exportnál a nemzetközi együttműködésbe való beágyazottsága hiánya szembeűnő.

Finanszírozás

Az elműlt évek pénzügyi és gazdasági válsága még neűhézkesebbé tette a vállalkozások számára a forrászerzést. Problémák keresleti és kínálati oldalon is fellelhetők.

A keresleti oldalon a külső források felhasználásának legfőbb akadályá, hogy a kis- és középűállalkozások nem kellően tájékozottak a forráshoz jutás feltételeiről, lehetőségeiről. Ez a probléma mind a piaci, mind a támogatott források esetén is fennáll. A kínálati oldalon elmondható, hogy a kkv-k finanszírozására felhasználható piaci források csak korlátozottan állnak rendelkezésre. Relatívè sok támogatott finanszírozási program érhető el a kis- és középűállalkozások számára, de a támogatott források azonban szétaprózottak, nem kellően áttekinthetők.

Vállalati környezet

A legalapvetőbb és mélyen fekvő gond a nem támogató vállalati környezet, amelynek elemei a hozzáadott értékére rakódó magas adóterhek, a magas adminisztratív terhek és az információszerzés neűhéztsége.

A KKV-k adóterhelése 40-50% közötti, a magyar KKV-k az EU-s átlagnál még mindig magasabb adminisztratív terheket viselnek, sok vállalkozó az adminisztratív terheket nagyobb problémának tartja, mint a magas adórátákat. Bizonytalanságot szűl a szabályozás túl gyakori változása. A vállalati környezet kiemelt problémája a neűhézkes információszerzés. Kívánatos lenne a "szolgáltató hatóság szemlélet", mielőbbi elterjedése.

6 Jövőkép és célkitűzések

„A KKV stratégia elsődleges célja a mikro- kis- és közepes vállalkozások versenyképességének javítása. Ehhez olyan vállalkozói környezetet kell kialakítani, amely ösztönzi a növekedésre hajlandó vállalkozások versenyképességének javulását és elősegíti a lehetőség motivált vállalkozások minél szélesebb körű megjelenését. A vállalkozások növekedése hozzájárul a foglalkoztatási szint emeléséhez.

A KKV-szektor fejlesztése differenciált megközelítést igényel. Különbözö eszközökre van szűkség a tartós növekedésre képes középűállalati kör és a mikro-, növekedésre kevésbé képes vállalkozói körben. Ez utóbbi vállalkozói „tömeg” számára az egyszerűsítés kell, hogy legyen a legfontosabb vezérlőelv.

A jövőkép konkrét célokra bontásakor a KKV-k működését illetve ennek hiányosságait, lehetőségeit célszerű alapul venni. A növekedés és a versenyképesség javításához:

- javítani kell a KKV-k piaci sikerekkel kapcsolatos lehetőségeit, másrészt
- fejleszteni kell a KKV-szektor támogatására hivatott eszközrendszert. (KKV Strat.2014-2020 52.old.)

A stratégiai dokumentum víziója szerint Magyarországon 2020-ig jelentősen megerősödik a kis-és középvállalati szektor és kialakul egy olyan fenntartható növekedésre és komoly exportteljesítményre képes, főként hazai tulajdonú KKV-szegmens, amely jelentős foglalkoztatóként valamint beszállítói teljesítmények stabil nyújtójaként és megrendelőjeként képes dinamizálni a szektor kisebb, valódi vállalkezési hajlandósággal rendelkező szereplőit.

6.1 Növekedési potenciál

Összhangban az EU dokumentumokkal, a jövőkép stratégiai fókuszában azok a tartós növekedésre és exportteljesítményre képes KKV-k, amelyek képesek tovagyrűző hatást kiváltani azáltal, hogy a szektor többi szereplőjét növekedésük részévé teszik, együttműködnek velük, példát mutatnak nekik.

Mivel a növekedés jelen helyzetben elsősorban új export piacok szerzésével lehetséges két elemet emelnek ki ennek megvalósítására:

- a vállalkozások exportpiaci terjeszkedésének támogatása és
- az exportpiacon versenyképes, innovatív termékek és szolgáltatások előállítás.

A fejlesztés eszközeként felmerül a hálózatosság előmozdítása és vállalkozások differenciált ösztönzése.

A kisebb, induló vagy növekedésre korlátozottan képes illetve hátrányos helyzetű szereplői számára a differenciált vállalkozásfejlesztés eszközeinek alkalmazása jelenti a felzárkózást a stratégia készítői szerint, a bennük látják foglalkoztatási potenciál kiteljesedésének lehetőségét. Ezzel kapcsolatban az alábbi specifikus célok kerültek kitűzésre:

- Piacfejlesztés és piacmegtartás
 - Céltudatos exportfejlesztés
 - Tudáson és innováción alapuló, exportképes termékek és gyártási folyamatok kiterjesztésének támogatása
 - Termelés súlyának növelése az intelligens specializáció elvei mentén

- Differenciált vállalkozásfejlesztés
 - Szegmensalapú támogatási rendszer
 - Vállalkozási életszakaszok aktív támogatása (KKV Strat. 2014-2020, 53.old.)

Míg a képességeket a vállalatoknak kell megszerezniük, a kormányzat a KKV-stratégia a piac- illetve vállalatfejlesztés célzott, aktív támogatását vállalja.

6.1.1 Piacfejlesztés és megtartás

A stratégia piacfejlesztéssel kapcsolatos céljainak elérése, eszközeinek eredményes használata révén a magyarországi KKV-k, a kormányzat reményei szerint, innovatív és tudásalapú termékeikkel sikeresen szerepelnek a belföldi és exportpiacokon, stabil beszállítói kapcsolatokat építenek ki magyar és multinacionális vállalatokkal és fokozódó mértékben használják a hálózatosodás nyújtotta előnyöket, miközben növekszik az ipari termeléssel foglalkozó vállalatok aránya.

Az exportfejlesztés célcsoportját az a néhány ezeryire tehető vállalkozás képezi, amely már rendelkezik nemzetközi tapasztalatokkal és vannak versenyképes termékei, szolgáltatásai.

A dokumentum megjegyzi, hogy a Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia a KKV stratégia szellemével teljes összhangban a vállalkozási életciklusoknak megfelelően javasol eszközöket a növekedésorientált kisvállalatok, az innovatív kezdő vállalkozások, az innoválni és növekedni képes közép- és nagyvállalatok valamint az innovatív beszállító KKV-k számára.

A korábbi gazdaságpolitikákat folytatva a kormányzat továbbra is a beszállítói tevékenységben lát fantáziát az ország ipari teljesítményének továbbfejlesztésében, a KKV-k számára a nemzetközi termelő értékláncokba való bekapcsolódást tekinti elsődleges lehetőségnek.

6.1.2 Differenciált vállalkozásfejlesztés

„A KKV-szektor szereplői élethelyzetüknek, ambícióiknak, képességeiknek és lehetőségeiknek megfelelő célzott támogatásban részesülnek, aminek révén gyorsabban és eredményesebben állnak rá illetve haladnak előre a fenntartható versenyképesség útján. „ Itt új szemléletmóddal van dolgunk, az uniós megközelítés nálunk is megjelenik, remélhetőleg nem csak az írott anyagok szintjén.

Ennek az új megközelítésnek az EU-s fejlesztési források felhasználásának vonatkozásába is nagy jelentősége van. A kormányzat ígérete szerint a kezdő, növekvő, érett vagy hanyatló fázisok támogatási szempontból is megkülönböztetésre kerülnek, összhangban az SBA elvárásával. Ennek érdekében

szerint létre fognak hozni egy ún. KKV-katasztert. A testre szabás a speciális vállalkozói csoportok – nők, fiatalok, roma származásúak, fogyatékkal élők – sajátos problémáinak kezelésére is hivatott.

6.2 Finanszírozás

Átfogó cél a külső finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés javítása. A kormányzati álláspont szerint Magyarországon a vállalkozások számára nyújtott támogatott pénzügyi szolgáltatások köre meglehetősen széles, a programok volumene nemzetközi összehasonlításban nagy. Ezért nemcsak újabb programelemek bevezetését preferálják, hanem a meglévő és folytatandó programok hatékonyságának növelését is.

Ehhez kapcsolódó specifikus célok:

- Pénzügyi tudatosság előmozdítása
 - A pénzügyi képzés erősítése az iskolarendszerű oktatásban
 - A működő vállalkozások pénzügyi tudatosságának erősítése
- Források elérhetőségének javítása
 - A piaci források elérhetőségének javítása
 - A támogatott finanszírozási eszközök elérhetőségének javítása (KKV Strat. 2014-2020, 56.old.)

A külső finanszírozási forrásokhoz való jobb hozzáférés egyben a versenyképesség javítását is szolgálja. A KKV- k forráshoz jutását keresleti, illetve kínálati oldalon akadályozó tényezők azonosításra kerültek, hozzájuk is kapcsolódnak stratégiai célok.

6.2.1 A vállalkozások pénzügyi tudatosságának és szakértelmének (differenciált) javítása, fejlesztése

A téjékozottság hiánya a KKV-k részéről mind a piaci, mind a támogatott források esetén fennáll. A vezetők nem értik pontosan a bankok által alkalmazott minősítési, pontozási rendszereket, így azt sem tudják felmérni, hogy az ő cégük számára milyen pénzügyi termékek, milyen feltételekkel vehetők igénybe,de hiányos a pénzügyi önismeret is.

A támogatott források esetén sem tudják sokan, hogy milyen források érhetők el, és a felhasználás feltételeit sem mindig ismerik, így hitelkérelmek, pályázatok, üzleti tárgyalások során gyakran éri őket csalódás. A pénzügyi tudatosságon képzéssel, információ nyújtással kívánnak változtatni.

Hosszú távon a kormányzati álláspont szerint a KKV-k csak akkor tudnak növekedni, és javítani versenyhelyzetükön, ha képesek több külső forrást bevonni és azt hatékonyan felhasználni.

6.2.2 Források elérhetőségének javítása

Célként fogalmazódik meg, hogy fejlődjenek a KKV-k számára nyújtott szolgáltatások piacai, nőjön a külső forrást bevonni képes cégek száma és aránya, valamint jó minőségű hitelek állománya. Így ez a cél egybeesik a KKV-k pénzügyi szolgáltatási piacainak bővülésére vonatkozó célkitűzéssel.

Jelenleg sok finanszírozási program fut, de sokszor azonos funkciójú programok működnek egyidejűleg, az átfedések, párhuzamosságok miatt a vállalkozások számára a helyzet nem kellően áttekinthető, ezért a hazai és uniós finanszírozási programok közötti koordinációt javítani kell.

A finanszírozási programoknak igazodni kell a vállalkozások fejlődési szakaszainak speciális igényeihez, és figyelembe kell venni a speciális igényű célcsoportokat is. „Az országok, régiók versenyképességét egyre nagyobb mértékben az határozza meg, hogy mennyire sikeresek az újonnan alapított gyors növekedést megcélzó vállalkozásaik. A tudásalapú, innovatív vállalkozások finanszírozását szolgáló eszközök körét bővíteni kell, a nekik szánt fejlesztési források összegét növelni célszerű. A gyors növekedésű vállalkozások finanszírozását össze kell.” (KKV Strat. 2014-2020, 59-60.old.) Kulcskérdés továbbá a támogatások felhasználásához kapcsolódó adminisztratív terhek csökkentése.

6.3 Vállalati környezet

A KKV-k versenyképességének javításához támogató vállalati környezetre van szükség. Ennek kialakítását szolgálják az alábbi specifikus célok:

- Üzleti környezet fejlesztése
 - Vállalkozói infrastruktúra fejlesztése
 - A vállalkozói készségek megszerzésének könnyítése
- - Állam a vállalkozásokért
 - Adózási, adminisztrációs terhek további csökkentése
 - Egységes KKV koordináció (KKV Strat. 2014-2020, 60.old.)

6.3.1 Üzleti környezet fejlesztése

A stratégiai dokumentum szerint kellő mennyiségű és minőségű tudásanyag és finanszírozási lehetőség áll rendelkezésre, de a KKV-k többsége számára ez a tudásanyag nem elérhető, nem jól hozzáférhető. Annak érdekében, hogy ez a helyzet változzon, javítani kell az információhoz jutás lehetőségeit, az érintett szervezetek kommunikációs tevékenységének hatékonyabbá tételére, infokommunikációs fejlesztések bevezetése ennek előfeltétele.

A kkv stratégiai dokumentum szerint fontos, hogy a vállalkozások könnyen elérhető tanácsadói, oktatói szolgáltatásokhoz jussanak, így nőhet a vállalkozásindítási kedv és stabilabb működésre van esély a kezdeti kritikus 5 év után is.

A vállalkozói készségek fejlesztésére nem csak a már meglévő vállalkozások körében van szükség. Az EU Entrepreneurship 2020 dokumentuma által preferált egyik terület a vállalkozói gondolkodásmód ösztönzése a fiatalok körében. Ezt a hazai elképzelések szerint is az alap-, közép- és felsőoktatásban egyaránt, korcsoportonként célzott oktatási, gyakoronoki és mentorprogramok kialakításával lehet elősegíteni.

6.3.2 Állam a vállalkozásokért

A magyar kkv-k számára rendkívül jelentős versenyképességi hátrányt jelentenek az EU átlagnál jóval magasabb adminisztrációs terhek, amelyek a GDP 6,8%-ra becsülnek. Ez a meglehetősen magas arány közel duplája az uniós átlagnak. A 2010 utáni kormányzati intézkedésektől közel 500 milliárd forintnyi megtakarítást remélnek, amely a GDP mintegy 1,6%-ra rúg. Az adminisztratív terhek csökkenése egyebek mellett a szürkegazdaságból való kilépést is elősegítheti (Nagy, I. Z. 2011). Cél továbbá a KKV-k részvételét elősegíteni a közbeszerzési eljárásokban, egyebek közt kisebb tender nagyságrendek meghirdetésével. A támogatások vonatkozásában szintén sok a teendő, mind az hazai állami, mind pedig az Európai uniós fronton. Itt elsődlegesen az indokolatlanul hosszú átfutási idők okoznak nehézségeket a vállalkozóknak.

A dokumentum szükségesnek tartja a folyamatos szemléletmód váltást a KKV-kat érintő szabályozási környezetet illetően. Egyszerű adó, költség-elszámolási adminisztrációs rendszer kialakítását igényelve. Vállalkozóbarát, növekedésösztönző adórendszer, kevesebb, egyszerűbb és áttekinthetőbb adminisztráció is a kívánságlistán szerepel. Érdekesség, hogy a kívánságokat a kormányzat hivatalos dokumentumban fogalmazza meg, lényegében saját magával szemben. (Nagy, I. Z. 2013).

Végül egy alapvető és régen várt megoldási javaslat: „A közigazgatási rendszereket a KKV-k szükségleteihez kell hangolni. Szükség van egy egységes KKV koordináció kiépítésére, azaz a különböző állami szervezetek közötti

hatékonyabb együttműködésre a KKV-kat befolyásoló stratégiai kérdések tekintetében. „(KKV Strat. 2014-2020, 63.old.)

7 Előrehaladás vs fennmaradó ellentmondások. Stratégia és gyakorlat

Bár a Bizottság anyagai visszatérően hangsúlyozzák a kkv szektorral való differenciált bánásmód szükségességét a különféle profilú és méretű vállalkozások tekintetében, ennek realitása akkor lehetne nagyobb, ha magát a kis- és középvállalkozói kategóriát sikerülne elméleti és szabályozási szinten is megfelelően kezelni. A kkv szektor annyira széles vállalati spektrumot fog át az önfoglalkoztató helyi mikrovállalkozótól a 250 fős valóban jelentős, akár a kontinens szintjén is számottevő vállalkozásig, hogy ezek egy átfogó kategóriaként való kezelése a politika és a tudomány szintjén is gyakorlatilag lehetetlen. Mondhatjuk ugyan, hogy ennek a kérdésnek a tisztázása sem a Small Business Act, sem pedig az Entrepreneurship 2020 feladata, a tisztázatlanság miatt azt állíthatjuk, hogy a dokumentumok készítői érezhetően zavarban voltak elvárásaik megfogalmazásakor, hiszen egyszer az egységes szabályozási keret szükségességéről, majd más helyeken a differenciált megközelítés fontosságáról értekeztek.

Hazai szemmel az EU-s kkv politika sarkalatos kérdéseként merül fel továbbra is a régi és az új tagállamok közötti különbségek teljes figyelmen kívül hagyása. A közösség elveinek figyelembe vételével természetesen azt is mondhatnánk, hogy a különbségeknek akár a kkv, akár más politikák szintjén való megjelenítése, netán hangsúlyozása, egyfajta diszkriminációként tételezhető. Ezzel szemben az eddigi tapasztalatok alapján számomra egyértelműnek látszik, hogy ez a differenciált megközelítés elkerülhetetlen abban az esetben, ha a valós problémák megoldását kívánjuk elérni és nem ideologikus alapokon álproblémák ál megoldásait keressük.

A Bizottság álláspontja az SBA-hoz képest, úgy tűnik finomodott a finanszírozás vonatkozásában. Már nem érzékelhető a kockázati tőke szerepének erőltetése, az ún. alternatív megoldások kerültek előtérbe. Mintha azt is megérezték volna, hogy a nemzetközi pénzügyintézetek mikrofinanszírozásban való részvétele nehezen indokolható, így ezen a területen is differenciáltabb megközelítéssel találkozhatunk.

Az üzleti környezet fejlesztése továbbra is a fókuszban maradt, ettől hagyományosan sokat vár a Bizottság. Kétségtelen, hogy az üzleti környezet elemeinek fejlesztése nélkül a vállalkozások hosszú távú életben maradási esélyei romlanak és a vállalkozásra való hajlandóság is gyengül. A gyors cégbejegyzés, az elektronikus számlázás rendszerének elterjesztése, tanácsadói hálózatok, oktatás stb. valóban javíthatja a keretfeltételeket, de továbbra sem teremt piacot.

Különösen a mikrovállalkozások esetében még diszfunkcionálisan is működhet a rendszer, hiszen felelőtlen vállalkozás alapításra csábíthatnak a laza feltételek, veszélyeztetve a családok korábbi megtakarításait. SBA és szerves folytatásként az Entrepreneurship 2020 is kimondottan elő kívánja segíteni az önfoglalkoztatás minél szélesebb körű elterjedését. Az utóbbi dokumentum kifejezetten a 'minél több vállalkozót Európának' gondolatot helyezi a középpontba. A hazai tapasztalatok itt is óvatosságra intenek. A 90-es évek elejének nagy privatizációs és ezzel együtt gyárbezárási hulláma sok százezer kényszervállalkozót szült, valódi vállalkozói képességet és vállalkozásra való hajlandóság nélkül. Ezek egy része időközben tönkre ment, de különösen most, a globális válság körülményei között újra jelentős számban kényszerülnek volt munkavállalók arra, hogy önfoglalkoztatóként kipróbálják magukat. A Bizottság dokumentuma úgy tűnik, ebből a kényszerből kíván, ha nem is bevallottan, erényt kovácsolni. A szakirodalomban könyvtárnyi anyag áll rendelkezésre arról, milyen személyiségjegyek tesznek valakit alkalmassá a vállalkozásra. Szerintem a közösségi programok megfogalmazásánál is tekintettel kellene lenni ezekre.

A Bizottság intézkedéscsomagja a közbeszerzést illetve ezen keresztül az EU-n kívüli közbeszerzési piacokhoz való hozzáférést, egyfajta csodaszerként tekinti. A legtöbb tervezett intézkedés és a legtöbb elvárás ehhez fűződik. Nem tagadva a Bizottság jó szándékát és figyelembe véve a közbeszerzési piacokhoz való hozzáférés nehézségeit a kkv szektor számára, érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a hazai és nemzetközi tapasztalatok is arra utalnak, hogy a közbeszerzés a korrupció egyik melegágya. Természetesen mondhatjuk azt, hogy ha már létezik, akkor tényleg fontos, hogy a kkv szektor szereplői minél jelentősebb részt hasíthassanak ki maguknak a közbeszerzési piacokból. Ugyanakkor fontos azt is leszögezni, hogy az elvi lehetőség még nem jelenti a lehetőségek tényleges kihasználását. A fejlett, nagy hagyományokkal rendelkező Nyugat-európai országok cégeinek lényegesen jobb esélyei vannak más országok, így hazánk közbeszerzési piacaira való tényleges belépésre. A nemzeti szabályozás megalkotásánál ezt nem szabad figyelmen kívül hagyni.

A Small Business Act bevezető részében szinte meghatóan eseteli a családi vállalkozásoknak a társadalmi szerepét és gazdasági jelentőségét. A rövid méltatás minden szavával egyet lehet érteni. Ehhez képest a későbbiekben gyakorlatilag nem esik szó konkrét formában a családi cégek helyzetének javítását célzó intézkedésekről. A felülvizsgálati anyag sem értékeli a hozzájuk kapcsolódó „teljesítményt”. Az alapidokumentum egy helyen a globális ellátási láncokba való bekapcsolódását kívánja előmozdítani a kkv szektornak. Ha csak erről van szó, akkor nem csodálkozhatunk azon, hogy a családi vállalkozásokra a szép szavakon túl nem maradt több energiája a dokumentum megszövegezőinek. Ismételten azt mondhatjuk, hogy a nemzeti szabályozást kézben tartókat semmilyen lényeges körülmény nem akadályozza abban, hogy a maguk szintjén komolyabban kezeljék a családi vállalkozások ügyét.

Az alapidokumentum és a felülvizsgálati anyag is kiemelt jelentőséget tulajdonít a gyorsan növekvő, innovatív vállalkozásoknak. Ezek száma és az összes vállalkozáson belüli aránya a kevésbé fejlett, volt szocialista tagállamokban, így hazánkban is, természetesen relatíve alacsony a fejlett, stabil piacgazdaságú országokéhoz képest. Ehhez a vállalkozói körhöz a hazai gazdaságpolitikusok és a gazdaságkutatók körében is, megítélésem szerint, az indokoltnál nagyobb várakozások kötődnek. Figyelembe kell vennünk, hogy ezen cégekre zömében idegen tulajdonban lévő tőkeerős nagyvállalatok és kockázati tőkebefektetők is vadásznak. Ennek következményeként általában rövid idő alatt az eredeti tulajdonosok elveszítik a kontrollt „gyermekük” felett és ami ennél is nagyobb baj, könnyen offshore területeken kötnek ki, megfosztván a hazai költségvetést a későbbi jelentősebb adóbevételektől. Másképpen fogalmazva a centrum-periféria viszony sajátos tükröződésével van dolgunk. Érdekes és érdekes lenne megvizsgálni, hogy ennek a vállalati körnek a szereplői illetve az egyszerű, hétköznapi kv-k teljes életciklusuk alatt átlagosan milyen mérleget produkálnak az államháztartással szemben, azaz mennyit fizetnek be különféle jogcímenek és mennyi transzfer jövedelemhez jutnak eközben. Összegezve tehát, a hátrányaink ledolgozásához fűződő reményeket érdemes lenne a fentiek figyelembe vételével is újragondolni.

Az SBA több helyen és több oldalról elemzi annak lehetőségét, hogyan lehet mások piacaira betörni. A szövegek, igazodva a főáramú megközelítéshez, az ún. szabadpiaci logika jól ismert argumentációjára építve, kizárólag az offenzív magatartást preferálják, miközben bármely versenyben a meglévő pozíciók védelme legalább annyira fontos, mint az újak megszerzése. A piacvédelem szinte szitokszónak számít ebben a megközelítésben. Szerény társadalomtudományi felkészültséggel is könnyen belátható, hogy ha a helyi piacokat nem foglalhatják el a nyilvánvalóan jobb kondícióban lévő külső versenytársak, akkor a helyi közösségek számára ennek a pusztán ténynek is pozitív társadalmi és gazdasági hozadéka van. Hazánkban és szerte a világon számos példa bizonyítja, hogy milyen gyorsan tudnak leépülni a korábban összetartó helyi közösségek, ha a lételemüket jelentő helyi tevékenységek és piacok külső ellenőrzés alá kerülnek. Ezekkel a „mellékhatásokkal” a célba vett külpiacon is természetesen kalkulálni kell. Egyáltalán nem biztos, sőt a tapasztalatok az ellenkezőjét igazolják, hogy az az áru, amely a helyiek által termelt helyett érkezik, minőségét tekintve jobb vagy legalább eléri a helyi, most kiszorított áru minőségét. Különösen az élelmiszerek esetében találkozhatunk bántó és felháborító példákkal. Az esetek jelentős részében a külső versenytársak termékei nem választékbővítő jelleggel jelennek meg a lokális piacokon, hanem agresszíven kiszorítják a helyi termékeket. A „verseny” nem a minőségi paraméterek mentén zajlik alapvetően, hanem a költségek externalizálásában való jártasság jelent versenyelőnyt. Furcsa módon, ez a globális verseny egyik jellemzője, ebben nem az adófizető helyiek élveznek előnyt saját hatóságaiknál, hanem az újonnan megjelenő idegen vállalkozások. Ebben a mechanizmusban is jól kitapinthatók a centrum-periféria viszonyrendszer ismert jellegzetességei. Ezért fontos lenne, hogy a hazai szabályozás megfelelő

hangsúlyt fektessen a helyi piaci pozíciók megőrzésére, és ezen keresztül a jövedelmek kiszivattyúzásának megakadályozására. Ha az értéklánc helyben, de legalábbis nem túl messze záródik, akkor a benne képződő jövedelem is itt csapódik le, miközben megnő az adófizetés valódi esélye. Álláspontom szerint, ha a támogatásokat a piaci pozíciók megőrzésére fordítják a nemzeti kormányok, itt természetesen főleg a volt KGST tagállamokra gondolok, akkor ez a tettük semmivel sem ítéhető meg negatívabban, mint ha idegen és bizonytalan piacra való behatolást igyekeznek ennek alternatívájaként támogatni. Hiszen az, akinek már sikerült helyben megvetnie a lábát és valós piaci igényeket tudott kielégíteni, társadalmi szempontból is felelősen cselekedett. Az ilyen magatartást az EU is, legalábbis a dokumentumaiban leírtak szerint, messzemenően támogatja. Ha a fentiekben említett értéket kívülről támadás éri, akkor a jogos önvédelem, akár támogatás igénybevételével is, ésszerűnek tekinthető és elfogadható.

Az idegen és bizonytalan piacokra való belépés az átlagosnál lényegesen kockázatosabb. Az SBA-ban több alkalommal is történik felhívás ennek a magatartásnak a követésére. Az így megnövekedett kockázatnak a díját saját erőből a kkv szektor szereplői általában nem tudják állni. Ennek egy részét az állam átvállalhatja, és erre az SBA is kínál megoldásokat. Elgondolkodtató, hogy mennyiben célszerű differenciálatlanul ilyen viselkedésre biztatni a kkv szektor valamennyi szereplőjét. Úgy gondolom, hogy legalább a hazai szabályozásban világossá kell tenni, hogy melyik az a szűk vállalkozói réteg, amely a külpiaci tevékenységben siker reményében részt vehet. A többieket nem célszerű megalapozatlanul efféle kalandra csábítani. A kutatók között is tisztázó jellegű vitákra van szükség ebben a kérdéskörben is. Önmagában nem tekinthetjük értéknek az exporttevékenységet. Csak akkor van értelme, ha valóban megvan minden anyagi és tárgyi feltétele és nettó jövedelem beáramlással párosul. Az EU Bizottság, amikor fájjalja, hogy az európai kkv-k mindössze 8 %-a számolt be exportból származó árbevételről, ez az érték a mikrovállalkozások esetében 7 %, ami jelentősen elmarad a nagyvállalatokat jellemző 28%-tól, és a kkv-k az általuk felhasznált anyagoknak mindössze 12 %-át szerzik be külföldről, világosan kinyilvánítja, hogy számára határ a csillagos ég. Bár tudomásom szerint nem létezik olyan objektív viszonyítási alap, amely támpontot nyújtana arra vonatkozólag, hogy milyen szintű exporttevékenység kívánatos, elfogadható vagy ésszerű, a Bizottság a fenti mondatokkal a kkv szektort újfent egységként kezelve, megfeddi alacsony exportteljesítménye miatt. A használható programok kidolgozásához itt is azt ajánlhatjuk, hogy készüljön mélyre hatoló, kifinomult elemzés az exportorientációt illetően, szektor-, régió-, és tevékenység specifikusan. Vagyis abban a szellemben, ahogyan az SBA-ban a Bizottság maga is kívánatosnak tartja a kkv szektor kezelését.

A fentiekhez kapcsolódóan meg kell jegyezni, hogy nem érezhető a Bizottság anyagaiban ágazati megközelítés. Anélkül nehéz elképzelni egy komplett kontinenst, hogy annak vezető intézményei, felelős döntéshozói valamint az ott élő emberek ne rendelkeznének konszenzuson alapuló, világos és nyilvánosan

vállalt identitással és jövőképpel. Ebből levezetve léteznie kell(ene) a gazdaság szerkezetére vonatkozó átfogó elképzelésnek is, amely bizonyos mozgósító erővel bír. A Small Business Act-ből ennek meglétét én nem tudtam kiolvasni. A kis- és középvállalati szektor számára pedig jól jönne egy világosabb iránymutatás. Különösen fontos lenne az ilyen fajta iránytű a kevésbé fejlett, zömében újonnan csatlakozott tagországok kisvállalkozói számára. A bizottsági anyagban megfogalmazott hálózatosodási és klaszteresedési elvárásoknak is könnyebben lehetne megfelelni. Azon túl, hogy ezek a fogalmak még a hazai kkv szektor szereplőinek nagyobb része számára idegenül hangzanak, a hálózatok és klaszterek értelmét adó tevékenységek megjelölése egyszerűbb lenne elfogadható és elfogadott nemzeti és uniós szintű struktúra politikák ismeretében. Ha elfogadjuk, hogy az unió ezeket a folyamatokat felülről is kívánja ösztönözni, holott lényegüket tekintve alulról építkező szerkezetekről van szó, akkor a struktúra politikával szemben sem lehetnek komoly kifogásaink. Az EU jövőbeni gazdasági szerkezetére vonatkozó elképzeléseknek a nyilvánossága azért is fontos(lenne), mert ennek hiányában a közösség polgárai és vállalkozásai számára is úgy tűnik, hogy különösen a WTO tárgyalások keretei között, olyan alkuk kötődnek a hátuk mögött, amelyek nem az érdekeiket szolgálják. Ilyen egyebek mellett a hazánkat is súlyosan érintő cukorkvóták kérdése, amely a gyárak bezárásával igen nagyszámú beszállító kkv fő piacát is megszüntette. Nem érdekünk, hogy az ilyenféle demokrácia deficitek hordaléka a mi kis- és középvállalkozóinkra hulljon vissza.

8 Érdekeink a kkv politika újraformálásában

A Small Business Act illetve az annak felülvizsgálatát célzó dokumentum áttekintése megerősítette azt a meggyőződésemet, hogy a kevésbé fejlett tagországoknak elemi érdeke, hogy egymással előzetesen egyeztetve, megpróbálják az unió kis- és középvállalati politikáját erőteljesen befolyásolni.

Figyelembe véve az SBA keretében megfogalmazott prioritásokat, számomra úgy tűnik, hogy azok nagyrészt a fejlett országok egyébként is erős, főleg középvállalkozásai számára kínálnak további kitérési lehetőségeket. Számukra akár a multivá válás is reális alternatívának tűnhet. A kkv szektornak éppen ez a szegmense hiányzik legjobban a volt szocialista országokban. Az a gondolkodásmód és az a felkínált fejlődési pálya, amely a dokumentumokból kiolvasható, ennek a körnek szól alapvetően, még akkor is, ha ez nem kerül világosan kifejtésre. A felzárkózni kívánó országok vállalkozói és döntéshozói nem kerülhetik el annak az őszinte, itthon és az EU szintjén is konfliktusokkal járó végiggondolását, hogy milyen reális fejlődési útirányok azok, amelyek valódi kitérést kínálhatnak számukra. A fejlett országok mintáinak szolgálása biztosan nem tartozik a követendő útirányok közé. Az egyetemi illetve akadémiai

szféra is ki kell, hogy vegye a részét a közös gondolkodásból, reményeim szerint példát mutatva arra, hogy képesek vagyunk olyan használható modellek kidolgozására, amelyek tényleges felemelkedéssel kecsegtetnek. Ez a gondolkodási folyamat az ERENET kerekasztal úttörő jellegű tevékenységével tavaly elkezdődött.

Felhasznált irodalom:

- [1] „Gondolkozz előbb kicsiben!” – Európai kisvállalkozói intézkedéscsomag: „Small Business Act” című bizottsági közlemény, COM(2008) 394 végleges, 2008.06.25.
- [2] Az európai kisvállalkozói intézkedéscsomag felülvizsgálata, COM(2011) 78 végleges, 2011.02.23.
- [3] „A Közösség Lisszaboni programjának végrehajtása – Modern kkv-politika a növekedésért és a foglalkoztatásért” - COM(2005) 551 végleges, 2005.11.10.
- [4] „A Small Business Actról készített hatásvizsgálat” (Impact Assesment on the SBA), SEC(2008) 2101.
- [5] Az EU-s kkv-k 2007-es felmérése (2007 Observatory of EU SMEs).
- [6] „Egységes piac a 21. századi Európa számára”, COM(2007) 724 végleges, 2007.11.20.
- [7] „Közös bevándorláspolitikai Európa számára: elvek és eszközök”, COM(2008)359 végleges, 2008.6.17.
- [8] „Az üzleti kudarc miatti megbélyegzés ellen – az újrakezdés politikájáért” – A lisszaboni növekedési és foglalkoztatási partnerség megvalósítása”, COM(2007) 584 végleges, 2007.10.5.
- [9] „Modellek a kkv-k aránytalan adminisztratív terheinek csökkentésére” (Models to Reduce the Disproportionate Regulatory burden on SMEs”) szakértői csoport 2007. májusi jelentése.
- [10] Az élethosszig tartó tanulás kulcskompetenciáiról kiadott bizottsági ajánlás, 2006.12.18.
- [11] „Az Európa 2020 keretei közötti intelligens növekedéshez hozzájáruló regionális politika” című közlemény, COM(2010) 553.
- [12] Az „Intelligens szabályozás az Európai Unióban” című közlemény, COM(2010) 543.
- [13] Simon,H.(2010) Rejtett bajnokok a 21. században. Ismeretlen világpiacon vezetőik sikeres stratégiái. Leadership, Fertőhomok.

- [14] Csath,M.(2004) Stratégiai tervezés és vezetés a 21. században. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- [15] Kállay, L–Imreh,Sz:A kis- és középvállalkozás-fejlesztés gazdaságtana. Aula, Budapest, 2004.
- [16] Borbás, L(2011) Comments ont he Review of the „Small Business Act for Europe”. A Hungarian viewpoint. 9th MEB International Conference Proceedings pp.229-237., Budapest.
- [17] Nagy, I. Z. (2013) : A sikeres vállalkozás pénzgazdálkodása és pénzügyi tervezése In: Nagy, I. Z. (szerk.) Vállalkozásfejlesztés a XXI. században III.: tanulmánykötet. 260 p. Budapest: Óbudai Egyetem, 2013. pp. 7-34.
- [18] Nagy, I. Z. (2011) : The Fight against Income Evasion in Hungary, ACTA POLYTECHNICA HUNGARICA 8:(2) pp. 103-116. (2011)
- [19] Borbás,L-Kadocsa,Gy(2010): Possible ways for improving the competitiveness of SMEs.A Central-European approach. 8th MEB International Conference, Budapest.
- [20] Horváthová, P.(2009) The Talent Management and its Usage at Human Resources Management in Enterprises. International Periodical Research Bulletin "Prospectives of Innovations, Economics and Business". Prague: PIEB, 2009, Volume 3, pp.76-79.
- [21] Maková,K.(2008) Development of Employment in the European Union in the View of Lisabon and Stockholm Aim. In Medzinárodná vedecká konferencia „Lisabonská stratégia pre rast a zamestnanost“. Banská Bystrica, 2.10.2008. ISBN 978-80-969535-9-2.
- [22] Mikusová,M(2008):Knowledge in Enterprise: The Role and Performance Measurement. In: IOCBM 2008. Boca Raton, Florida: Universal Publishers, 2008, pp.318-329
- [23] Mikušová, M(2004).: The System of Business Performance Measurement in the New Economic Environment. ECON 03'. Ostrava: Technical University of Ostrava, Faculty of Economics, 2004, Vol. 10, no. 1, p. 316-321. ISSN 0862-7908, ISBN 80-248-0479-4.
- [24] Vokounova,D(2003): Marketingovy prieskum ako dolezity zdroj informacii. Marketing v politike. Bratislava. pp. 54-68. ISBN 80- 225-1767-4.
- [25] Mustafa,A.–Michelberger,P.(szerk.): Vállalkozás és működése. INOK Budapest, 2005.
- [26] <http://erenet.org/declar/gyor.pdf>
- [27] http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/docs/charter_hu.pdf
- [28] http://ec.europa.eu/enterprise/admin-burdens-reduction/home_en.htm

- [29] http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/analysis/observatory_en.htm
- [30] http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/docs/sba_consultation_report_final.pdf
- [31] http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/survey/eurobarometer_intro.htm
- [32] http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/docs/SME_public_procurement_Summary.pdf
- [33] <http://www.enterprise-europe-network.ec.europa.eu/>
- [34] http://ec.europa.eu/solvit/site/index_en.htm
- [35] http://ec.europa.eu/eu2020/index_en.htm
- [36] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/implementation/files/sba_imp_en.pdf
- [37] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/fighting-late-payments/index_en.htm
- [38] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/public-procurement/index_en.htm
- [39] <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/entrepreneurship/sme-week>
- [40] http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/women/ambassadors/index_en.htm
- [41] http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/leg/index_en.htm
- [42] http://ec.europa.eu/agriculture/fin/index_en.htm
- [43] <http://www.euractiv.hu/vallalkozasok/hirek/mentori-rendszer-a-ni-vallalkozoknak-003197>
- [44] <http://bullafina.com/video/videos/ycHzE7xEUJA/1/2/csath/MMV-Konferencia-1.---Dr.-Csath-Magdolna:-a-KKV-kutat%C3%A1sok-tapasztalatai>
- [45] www.agromonitor.hu A családi gazdaságokat és a helyi piacokat kell támogatni. Interjú Ángyán József államtitkárral. 2010.12.20.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században
Budapest, 2015